МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
Федеральное государственное автономное учреждение
высшего профессионального образования
"Казанский (Приволжский) федеральный университет"
Отделение педагогики

УТВЕРЖДАЮ
Проректор
по образовательной деятельности КФУ
Проф. Минзарипов Р.Г.
____
"___"________________20___ г.

Программа дисциплины

Татарский язык Б1.В.2

Направление подготовки: 050700.62 - Специальное (дефектологическое) образование
Профиль подготовки: Логопедия
Квалификация выпускника: бакалавр
Форма обучения: второе высшее
Язык обучения: русский
Автор(ы):
Гайнутдинова Г.Р.
Рецензент(ы):
Айдарова С.Х.

СОГЛАСОВАНО:
Заведующий(ая) кафедрой: Харисов Ф. Ф.
Протокол заседания кафедры No ___ от "____" ____________ 201__г
Учебно-методическая комиссия Института психологии и образования (отделения педагогики):
Протокол заседания УМК No ____ от "____" ____________ 201__г

Регистрационный No

Казань
2014

Содержание

1. Цели освоения дисциплины

2. Место дисциплины в структуре основной образовательной программы

3. Компетенции обучающегося, формируемые в результате освоения дисциплины /модуля

4. Структура и содержание дисциплины/ модуля

5. Образовательные технологии, включая интерактивные формы обучения

6. Оценочные средства для текущего контроля успеваемости, промежуточной аттестации по итогам освоения дисциплины и учебно-методическое обеспечение самостоятельной работы студентов

7. Литература

8. Интернет-ресурсы

9. Материально-техническое обеспечение дисциплины/модуля согласно утвержденному учебному плану

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

Программу дисциплины разработал(а)(и) доцент, к.н. Гайнутдинова Г.Р. кафедра татарского языка и методики преподавания отделение татарской филологии и межкультурной коммуникации им.Г.Тукая , Gulnara.Gajnutdinova@kpfu.ru

1. Цели освоения дисциплины

Изучение предмета "Татарский язык" направлено на достижение следующих ц е л е й:1. Преодоление языкового барьера и развитие уверенной устной речи в ситуациях делового общения на татарском языке.

2. Формирование и развитие активного словарного запаса: речевые образцы, специальные термины и идиоматические выражения.

3. Улучшение понимания устной речи носителей татарского языка на слух, включая восприятие речи, передаваемой через медиа-носители (видео, аудио, конференц-связь и др.).

4. Знание этики делового общения, а также межкультурных особенностей при деловом общении на татарском языке.

5. Владение грамматическими нормами татарского языка, необходимыми для грамотного осуществления устных и письменных коммуникаций с деловыми партнерами.

6. Воспитание толерантной языковой личности; способности и готовности к самостоятельному и непрерывному изучению татарского языка; сознательного отношения к языку как средству общения и получения необходимых знаний; понимания важности изучения татарского языка и потребности пользоваться им как средством обучения, познания, самореализации и социальной адаптации в обществе; развитие таких личностных качеств как культура общения, умение работать в коллективе.

2. Место дисциплины в структуре основной образовательной программы высшего профессионального образования

Данная учебная дисциплина включена в раздел " Б1.В.2 Гуманитарный, социальный и экономический" основной образовательной программы 050700.62 Специальное (дефектологическое) образование и относится к вариативной части. Осваивается на курсах, семестры.

2.Место дисциплины

Федеральный государственный образовательный стандарт по направлению подготовки "Специальное (дефектологическое) образование" предусматривает изучение дисциплины "Татарский язык" . Она направлена на практическое владение основными лингвистическими нормами татарского литературного языка. Дисциплина занимает важное место в системе курсов, ориентированных на практическое усвоение языков. Для освоения данной дисциплины необходимы знания, полученные обучающимися в средней образовательной школе, в частности, они должны иметь общее представление о татарском языке и его отличиях от русского языка, особенностях функционирования татарского языка как государственного языка Республики Татарстан. Большое значение приобретают и знания, полученные в процессе одновременного с изучением данной дисциплины курсов русского языка и культуры речи, иностранных языков. Дисциплина изучается в седьмом семестре.

Курс "Татарский язык" предусматривает формирование у студентов общеучебных умений и навыков, универсальных способов деятельности и ключевых компетенций в следующих направлениях: использование учебных умений, связанных со способами организации учебной деятельности, доступных студентам и способствующих самостоятельному изучению татарского языка и культуры изучаемого языка; а также развитие специальных учебных умений, таких, как нахождение ключевых слов при работе с текстом, их семантизация на основе языковой догадки, выборочное использование перевода; умение пользоваться двуязычными словарями; участвовать в проектной деятельности межпредметного характера.

3. Компетенции обучающегося, формируемые в результате освоения дисциплины /модуля

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

В результате освоения дисциплины формируются следующие компетенции:

Шифр компетенции	Расшифровка приобретаемой компетенции
ОК - 15 (общекультурные компетенции)	способность пользоваться одним из иностранных языков на уровне не ниже разговорного
ОК - 3 (общекультурные компетенции)	способность к кооперации с коллегами, к работе в коллективе
ОК - 6 (общекультурные компетенции)	способность к саморазвитию, повышению своей квалификации и мастерства
ОК - 7 (общекультурные компетенции)	способность критически оценивать свои достоинства и недостатки, намечать пути и выбирать средства развития достоинств и устранения недостатков

В результате освоения дисциплины студент:

1. должен знать:

В результате освоения дисциплины "Татарский язык"студенты должны знать:

- грамматические особенности письменной и устной деловой коммуникации на татарском языке;
- лексические особенности делового общения, включая освоение речевых шаблонов и штампов на татарском языке;
- риторические приемы, используемые в презентациях и выступлениях на татарском языке;
- нормы речевого этикета;
- как проводить деловые переговоры на татарском языке;
- как проводить совещания и собрания на татарском языке;
- особенности составления деловых документов на татарском языке;
- необходимость и важность владения татарским языком для социальной адаптации в условиях РТ.

2. должен уметь:

- профессионально грамотно выбирать общую стратегию перевода с учётом прагматической установки и типа текста оригинала;
- работать с мультимедийными средствами;
- работать с компьютером как средством получения, обработки и управления информацией;
- пользоваться электронными словарями и другими электронными ресурсами для решения лингвистических задач.

3. должен владеть:

умением давать точное и подробное описание общеделовых и профессиональных проблем;

умением обобщать письменные сообщения, презентации, интервью, переговоры, обсуждения профессиональных вопросов, содержащих различные мнения, аргументы и комментарии;

умением объяснить точку зрения по важному профессиональному вопросу, раскрывая достоинства и недостатки различных вариантов его решения;

умением довольно уверенно обмениваться подробной общеделовой и профессиональной информацией при контактах с деловыми партнерами

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

чтением профессионально ориентированные тексты с пониманием основного содержания (назвать тему, основную мысль, выделять наиболее важные факты и др.);

письменной информацией в ситуациях повседневного делового общения;

умением грамотно составлять деловые документы на татарском языке.

4. должен демонстрировать способность и готовность:

Использовать приобретенные знания и умения в практической деятельности и повседневной жизни для:

- успешного и более комфортного взаимодействия в различных ситуациях общения с носителями языка;

- совершенствования коммуникативных способностей; развития готовности к речевому взаимодействию, межличностному общению;

- активного участия в социально-экономической жизни республики;

- полного осознания места и роли родного и татарского языков в поликультурном языковом пространстве.

4. Структура и содержание дисциплины/ модуля

Общая трудоемкость дисциплины составляет зачетных(ые) единиц(ы) 72 часа(ов).

Форма промежуточного контроля дисциплины .

Суммарно по дисциплине можно получить 100 баллов, из них текущая работа оценивается в 50 баллов, итоговая форма контроля - в 50 баллов. Минимальное количество для допуска к зачету 28 баллов.

86 баллов и более - "отлично" (отл.);

71-85 баллов - "хорошо" (хор.);

55-70 баллов - "удовлетворительно" (удов.);

54 балла и менее - "неудовлетворительно" (неуд.).

4.1 Структура и содержание аудиторной работы по дисциплине/ модулю

Тематический план дисциплины/модуля

N	Раздел Дисциплины/ Модуля	Семестр	Неделя семестра	Виды и часы аудиторной работы, их трудоемкость (в часах)			Текущие формы контроля
				Лекции	Практические занятия	Лабораторные работы	
1.	Тема 1. История научного изучения татарского языка. Татарское языкознание и её разделы. Татарские лингвисты и их труды.		1-2	0	0	0	
2.	Тема 2. Лексикология татарского языка. Разделы лексикологии.		3-6	0	0	0	
3.	Тема 3. Вопросы терминологии в современном татарском языке.		7-12	0	0	0	

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

N	Раздел Дисциплины/ Модуля	Семестр	Неделя семестра	Виды и часы аудиторной работы, их трудоемкость (в часах)			Текущие формы контроля
				Лекции	Практические занятия	Лабораторные работы	
	Итого			0	0	0	

4.2 Содержание дисциплины

Тема 1. История научного изучения татарского языка. Татарское языкознание и её разделы. Татарские лингвисты и их труды.

Тема 2. Лексикология татарского языка. Разделы лексикологии.

Тема 3. Вопросы терминологии в современном татарском языке.

5. Образовательные технологии, включая интерактивные формы обучения

Вузовское освоение курса "Татарский язык" предполагает использование как традиционных, так и инновационных образовательных технологий, а также настоятельно требует рационального их сочетания. Традиционные образовательные технологии подразумевают использование в учебном процессе таких методов работ, как лекции, практические занятия.

В курсе могут быть использованы также новые информационные технологии, в частности, мультимедийные программы, аудио- и видеоматериалы, технология концентрированного обучения, технология обучения на основе моделей речи, технология конструирования и т.д.

6. Оценочные средства для текущего контроля успеваемости, промежуточной аттестации по итогам освоения дисциплины и учебно-методическое обеспечение самостоятельной работы студентов

Тема 1. История научного изучения татарского языка. Татарское языкознание и её разделы. Татарские лингвисты и их труды.

Тема 2. Лексикология татарского языка. Разделы лексикологии.

Тема 3. Вопросы терминологии в современном татарском языке.

Примерные вопросы к :

Коммуникативные задания:

1. Поздоровайтесь с собеседником по-татарски.
2. Уточните, хорошо ли он говорит по-татарски.
3. Поинтересуйтесь, кто он (она), откуда он (она), чем занимается, сколько ему (ей) лет, есть ли у него (у нее) семья, дети, живы ли родители, много ли у него (у нее) родственников.
4. Побеседуйте с другом о том, куда он ездил в воскресенье.
5. Познакомьтесь с незнакомым человеком.
6. Спросите у знакомого, есть ли у него машина. Спросите номер машины.
7. Поинтересуйтесь у своего нового знакомого, есть ли у него телефон, какой у него номер.
8. К вам пришел друг. Пригласите его пить чай.
9. Спросите у друга, какие татарские блюда ему нравятся.
10. Спросите в магазине, сколько стоит молоко (хлеб, булка, масло, сметана, мясо, рыба, конфеты, колбаса, печенье, соль, спички и т.д.).
11. Позвоните другу и спросите, что он делал вчера.

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

12. Вы пришли в магазин. Расскажите о том, какие отделы вы посетили, какие покупки вы сделали.
13. Друг замечает, что вы плохо выглядите. Объясните ему причину.
14. Попросите друга, чтобы он купил лекарство от головной боли.
15. Вы плохо себя чувствуете. Вызовите врача на дом.
16. Спросите у прохожего, где находится ближайшая аптека.
17. Вас интересует, какое лекарство надо пить при болях в желудке.
18. Спросите у друга, занимается ли он спортом.
19. Поинтересуйтесь, какими видами спорта занимаются студенты.
20. У вашего друга сегодня день рождения. Поинтересуйтесь, кого он пригласил.

Вопросы к зачету:

Монологи:

1. Үзегез турында сөйләгез.
2. Минем көндәлек режим.
3. Сәламат яшәү рәвеше.
4. Минем яраткан спорт төре һәм спорт остасы.
5. Танылган композиор Р.Яхин.
6. Минем яраткан бәйрәмем.
7. Россиядә дини бәйрәмнәр.
8. Сабан туе турында сөйләгез.
9. Гаилә бәйрәмнәрегездән берсе турында сөйләгез.
10. Мин яратып әзерли торган милли ризык.
11. Танылган музыка белгече Рэгъде Халитов.
11. Татарстанның башкаласы - Казан, аның үткәне һәм бүгенгесе турында сөйләгез.
12. Фәрит Яруллин - татар милли балетына нигез салучы.

Грамматика:

1. Теләк фигыльләр белән җөмләләр язгыгыз.
2. Сан төркемчәләрен дөрес кулланып, спорт темасына диалог төзегез .
3. Төрле алмашлыклар белән җөмләләр языгыз.
4. Хәл фигыльнең төрле заман формалары белән җөмләләр языгыз.
5. Төрле дәрәҗәләрдәге сыйфатлар белән җөмләләр языгыз.
6. Эшнең мөмкинлеген һәм мөмкин түгггеееллеген ничек белдерәбез?.
7. Үткән заман хикәя фигыльләр белән җөмләләр языгыз.
8. Киләчәк заман хикәя фигыл-ьләр белән җөмләләр языгыз.
9. Боерык һәм теләк фигыльләр белән җөмләләр языгыз.
10. Шарт фигыльләр белән җөмләләр языгыз.
11. Сыйфат фигыльләр белән җөмләләр языгыз.
12. Хәл фигыльләр белән җөмләләр языгыз.
13. Инфинитив һәм исем фигыльләр белән җөмләләр языгыз.
14. Саннар белән җөмләләр языгыз.
15. Төрле килешләрне таләп итүче бәйлекләр белән җөмләләр языгыз.

Тексты для перевода

1. Языки народов Российской Федерации - национальное достояние Российского государства. Они находятся под защитой государства.

Государство на всей территории Российской Федерации способствует развитию национальных, языков, двуязычия и многоязычия.

Настоящий закон направлен на создание условий для сохранения и равноправного самобытного развития языков народов России и призван стать основой для формирования системы правового регулирования деятельности юридических и физических лиц, разработки нормативно-правовых актов в целях реализации положений настоящего закона.

Закон РФ "О языках народов Российской Федерации"

2. Галимнәр сәламәтлекнең нигезе - туклануда, дигән нәтиҗәгә килгәннәр. Башлыча җиләк-җимеш, яшелчә һәм кыяклы үсемлекләр белән тукланырга кирәк. Аннары шпинат, салат, шалкан, кишер, кәбестә, борчак, кабак, фасоль күбрәк ашарга кирәк. Кайберләрен чи килеш, кайберләрен киптереп яисә томалап пешереп ашыйлар.

3. Спорт сөючеләр өчен иң уңай чак җитте. Мамыкта йомшак кар өстеннән чаңгы шуу яки көзгедәй ялтырап яткан бозда тимераякта йөрү, саф һавада төрле уеннар оештыру таудан чана шуу нинди рәхәт, нинди күңелле! Бу вакытта гәүдә җиңeләеп китә, сулышлар киңәя, дәрестә арыган баш ял итә. Алай гына да түгел, кышкы спорт спорт сәламәт һәм көчле булып үсәргә, җитезлек, түземлелек, җиңүгә омтылучанлык сыйфатлары тәрбияләргә ярдәм итә.

Словарь: иң уңай - самый удобный; чак - время, момент; көзгедәй ялтырап яткан - сверкающий как зеркало; гәүдә - тело; җиңeләеп китә - становится легким; сулышлар киңәя - дыхание улучшается (расширяется); җитезлек - ловкость; түземлелек - терпеливость; җиңүгә омтылучанлык - стремление к победе.

3. Дөньяда көч сынашу һәм спорт төрләре бик күп. Аларның төгәл санын да белүче юк. Шулай да бүген кайсы спорт төре иң популяр санала? Әйтә алмыйсызмы? Дөньяда бүгенге көндә иң популяр спорт - футбол! Аны кайларда гына уйнамыйлар: салкын котыпта да, Африканың эссе чүлләрендә дә. Әнә Бразилия малайлары йоклаганда да тупны кочаклап яталар, ди. Шулайдыр. Югыйсә бу ил футболчылары өч тапкыр дөнья чемпионнары булып танылмасалар, миллионлаган спорт сөючеләргә Пеле кебек бөек футболчыны бүләк итә алмаслар иде.

Словарь: көч сынашу - мериться силами, соревнование; төгәл - точный; котып - полюс; чүл - пустыня; югыйсә - в противном случае, иначе; танылу - стать известным

4. Родина! Это слово с детства знает каждый. Родина - это место, где ты родился, где ты живешь со своими родителями, со своими друзьями. И дом твой, и улица твоя, и город твой, и мать, и отец, и все родные, все друзья - это и есть Родина.

6. Наше отечество. Родина - мать? Отчеством мы зовем Родину потому, что в ней жили отцы и деды наши. Родиной мы зовем ее потому, что в ней мы родились, в ней говорят родным нам языком, и все в ней для нас родное. Матерью - потому, что она вскормила нас своим хлебом, вспоила своими водами, выучила своему языку; как мать защищает и бережет от всяких врагов?

Много есть на свете всяких хороших государств и земель, но одна у человека родная мать - одна у него и Родина.

Словарь: отечество - туган ил, ватан; вскормила - ашатты; вспоила - эчертте (оба слова в значении: тәрбияләп үстерде).

7. Прочитайте. Расскажите о творчестве татарского народного поэта Габдуллы Тукая: на каких языках изданы его книги, какие произведения вы читали?

Тукай ничә телдә сөйләшә?

Тукай иҗаты күпмилләтле илебез халыклары арасында бик популяр. Әдипнең иҗаты үзе исән вакытта ук күп халыкларга таныш булган. Тукайның беренче җыентыгы 1920 нче елда рус телендә басылды. Шуннан соң рус телендә Тукайның бер тапкыр ике томлыгы, 14 сайланма әсәре балалар өчен 19 басмасы - барлыгы 36 китап чыгарылды. Казакъ телендә чыгарылган китапларсан ягыннан икенче урында. Алма-Атада 1957 - 1975 нче елларда шагыйрьнең биш җыентыгы дөнья күргән. Башкорт, удмурт, үзбәк, уйгур телләрендә Тукай әсәрләре 2 - 3 тапкыр китап булып басылган. Төрекмән, украин, каракалпак, хакас, якут телләрендә дә Тукай шигырьләре аерым китап булып чыккан. Җыеп әйткәндә, Тукай әсәрләре 26 халык теленә тәрҗемә ителгән.

Словарь: иҗат - творчество; күпмилләтле - многонациональный; әдип - писатель; җыентык - сборник; сан ягыннан - по количеству; дөнья күргән - увидел свет; әсәр - произведение; тәрҗемә ителгән - переведены.

МИНЕМ КӨНДӘЛЕК РЕЖИМ

Мин сәгать алтыда уянам, 10 минут зарядка ясыйм, юынам, иртәнге ашны ашыйм, киенәм һәм сигезенче яртыда өйдән чыгып китәм. Университетка кадәр 153 нче автобуста барам. Университетка килгәч, мин дусларым белән очрашам. Һәр көн 3-4 пар дәрес була. Безнең педагогика, сөйләм культурасы, математика, инглиз, татар теле дәресләре була. Дәресләр беткәч, мин китапханәгә керәм. Анда яңа китаплар белән танышам. Атнага ике тапкыр мин бию, вокал түгәрәкләренә йөрим.

Өйгә кайткач, мин ашыйм, эчәм, аннары ял итәм: телевизор карыйм, музыка тыңлыйм, дусларым белән телефоннан сөйләшәм. Ял иткәч, дәресләргә әзерләнәм, интернеттан мәгълүматны эзлим. Өй эшләрен әзерләгәч, саф һавада йөрим, дусларым белән очрашам. Кайбер көннәрне без бергәләп бассейнга яки спортзалга барабыз.

Ял көннәрендә мин күбрәк өйдә булам, әти-әнием белән төрле яңалыклар турында сөйләшергә яратам. Кайвакытта дусларым белән концертларга, дискотекаларга йөрим, спорт ярышларын да карарга яратам. Вакытымны файдалы һәм күңелле үткәрергә тырышам.

Ф. Ф. Сафиуллина

РӨСТӘМ ЯХИН

Рөстәм Яхин - татар халкының иң талантлы композиторларыннан берсе. Ул иҗат иткән музыкаль әсәрләр халыкның рухи байлыгына әверелә.

Композитор 1921 нче елның 16 нчы августында Казанда туа. Шунда музыка мәктәбенең фортепьяно классында укый. 1937 нче елда Мәскәү консерваториясе каршындагы музыка мәктәбенә укырга керә, әмма сугыш елларында аның белеем алуы тукталып тора. Мәскәү фортепьяно һәм композиция классын ул 1950 нче елда гына тәмамлый.

Яхинннның җырлары һәм романслары халык арасында киң таралган. Композитор татар музыка сәнгатендә романс жанрын югары дәрәҗәгә күтәрә. "Кем белер кадереңне", "Күңелемдә ике яз", "Оныта алмыйм" кебек әсәрләрен халкыбыз аеруча яратып кабул иттте. Ул 450дән артык романс һәм җыр яза. Яхин шулай ук Татарстан Республикасы гимны авторы да. Аның әсәләре татар музыкасын Европа казанышлары дәрәҗәсенә күтәрә. Композитор үзен оста пианист-башкаручы буларак та таныта.

Татар музыкасын үстерүдәге хезмәтләре өчен Р. Яхин 1959 нчы елда Татарстанның Г. Тукай исемендәге Дәүләт бүләгенә лаек булла. Аңа "Татарстанның халык артисты", "Татарстанның атказанган сәнгать эшлеклесе" дигщн мактаулы исемнщр бирелә.

Р. Яхин 1953 нче елның 23 нче ноябрендә казанда вафат була. Кабере Яңа Бистә зиратында.

И. И. Гыйләҗев

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ

Татарстан Идел буенда урнашкан. Аның мәйданы - 68 мең кв. км. Халкы - 3 миллион 700 мең кеше. Татарстанда 100 дән артык милләт вәкиле дус-тату булып яши. Татарстан Республикасы составында 43 район, 19 шәһәр, шәһәр төрендәге 21 бистә һәм 3000 гә якын авыл исәпләнә. Иң зур шәһәрләр - Казан, Яр Чаллы, Түбән Кама, Бөгелмә, Чистай, Алабуга һәм башкалар. Татарстан аша 4 зур елга ага: Идел, Чулман, Нократ, Агыйдел. Кечкенә елгалар һәм күлләр дә күп.

Татарстан - эре сәнәгый үзәк. Казан шәһәрендә самолетлар, вертолетлар, медицина җиһазлары, мех һәм тегү әйберләре житештерелә: Чаллыда - "КамАЗ" йөк автомобильләре һәм "Ока" җиңел машиналары, Чистай шәһәрендә атаклы "Восток" сәгатьләре, Түбән Камада синтетик каучук һәм автомобиль шиннары, Яшел Үзәндә суыткычлар эшләнә. Татарстанда эшләнгән югары сыйфатлы товарлар төрле республикаларга, БДБ илләренә, чит илләргә чыгарыла. Республикабызга да бу дәүләтләрдән төрле товарлар кертелә: авыл хуҗалыгы машиналары, минераль ашламалар, төзелеш һәм юл техникасы, агач материаллары һәм башкалар.

Соңгы елларда Татарстан Россия Федерациясенең өлкәләре, БДБ илләре, Балтыйк буе илләре һәм күп кенә чит илләр белән килешүләр төзеде һәм ышанычлы мөнәсәбәтләр урнаштырды. Татарстан Көнчыгыш илләре белән дә, Көнба?тыш илләре белән дә багланышларны киңәйтә. Чит илләрдә Татарстанның вәкаләтле вәкиллекләре эшли. Алар чит ил кешеләренә Татарстан турында тулы мәгълүмат җиткерәләр.

1990 нчы елдан республиканың рәсми исеме - Татарстан Республикасы. Конституция нигезендә, Татарстанда ике тел - татар һәм рус телләре дәүләт телләре булып санала. Татарстанның иң югары органы - Дәүләт Советы. Ул 5 елга сайлана. Татарстанның ил башлыгы - Президент. Ул да 5 елга сайлана. Татарстанның беренче Президенты Минтимер Шәймиев 1991 нче елда сайланды.

Республикабызда дөньякүләм танылган театрлар, музейлар, югары уку йортлары эшли. Бирегдә ел саен Рудольф Нуриев исемендәге халыкара балет фестивале, Федор Шаляпин исемендәге халыкара опера фестивале үткәрелә.

Бүгенге көндә Татарстан зур сәяси, икътисади, фәнни һәм мәдәни үзәк.

Татар композиторы Солтан Габәши

Татар музыкасын үстерү тарихында сизелерлек эз калдырган эшлеклеләрнең берсе - Солтан Габәши элекке Казан губернасының Солабаш авылында туган. Аның музыкаль һәм педагогик эшчәнлеге революция алды елларында башлана. Ул мәктәпләрдә хор белән җырларга өйрәтә, халык җырларын җыя, зе дә музыка яза.

20-40 нчы елларда аның эшчәнлеге аеоуча киң колач ала. Ул Татарстанда һәм Башкортстанда укыта, музыка буенча күп кенә башка эшләр алып бара. Солтан Габәши шул елларда иҗат иткән "Татар маршы", "Кәккүк" һәм башкалар - бүген дә халкыбызның яраткан көйләре.

Солтан Габәши композитор В.Виноградов, Г.Әлмөхәммәдев белән бергә беренче татар опраларын - "Сания" һәм "Эшче" операларын яза. Әнә шулай итеп ул халкыбызның музыка сәнгате үсешенә зур өлеш кертте.

Словарь: сизелерлек эз - заметный след; эшлекле - деятель; эшчәнлек - деятельность; киң колач ала - приобретает большой размах; музыка сәнгате - музыкальное искусство; зур өлеш кертте - внес большой вклад.

Найдите в прочитанном тексте предложения, которые явились бы ответами на следующие вопросы.

Солтан Габәши кайда туган?

Ул ни ди җырлар язган?

Нинди опералар язуда катнашкан?

Абдулла Алиш

Күренекле язучы һәм каһарман көрәшче Абдулла Алиш 1908 нче елның 15 нче сентябрендә элекке Казан губернасы Спас өязе Көек авылында туа. Казан җир-төзү техникумында укыган чагында каләм тибрәтә башлап, утызынчы еллар ахырында күп санлы хикәяләре, очерклары, бигрәк тә балалар өчен язган кызыклы музыкаль яңгырашлы, сурәтләү чараларына бай дистәләгән әкиятләре белән татарбалалар язучыларының алдынгы сафына баса.

Абдулла Алиш Ватан сугышына 1941 нче елның июлендә китә, солдат-радист сыйфатында, Орел өлкәсендә барган каты сугышларда катнаша. 1941 нче елның 1 нче октябрендә, Брянск шәһәре янында чолганышта калып, фашистлар кулына әсир төшә. Күп кенә концлагерьларны башыннан кичереп, ахырда Муса Җәлил һәм аның көрәштәшләре белән очраша, алар белән бергә антифашистик яшерен оешмада эшли башлый. Оешманың эше ачылгач, фашист суды тарафыннан үлем җәзасына хөкем ителеп, 1944 нче елның 25 нче августында 12 сәгать 12 минутта җәзалап үтерелә.

Словарь: каһарман көрәшче - герой-боец; җир-төзү техникумы - землеустроительный техникум; каләм тибрәтә башлый - начинает писать; сурәтләү чаралары - изобразительные средства; чолганыш - окружение; әсир төшә - попадает в плен; көрәштәшләре - соратники; яшерен оешма - тайная организация; үлем җәзасы - смертная казнь.

Абдулла Алиш кем ул?

Ул кайда һәм кайчан туган, кайда укыган?

Нинди китаплар язган?

Ватан сугышына кайчан китә?

Муса Җәлил белән очрашуы һәм А.Алишның соңгы көннәре турында сөйләгез?

Күренекле химик

Химия фәннәре докторы, профессор, Дәүләт премиясе лауреаты Гыйлем Камай татарлардан беренче профессор-химик иде. Академик А.Е.Арбузов шәкерте, аның эшен дәвам иттерүчеләрнең берсе буларак, Гыйлем Камай органик химия фәнендә аерым урын алып тора.

Ул Тәтеш шәһәрендә туа. 1920 нче елда укытучылар семинарясен тәмамлагач, Гыйлем Камай Кызыл Армия сафларына чакырыла. 1922 нче елда ул Томск университетының химия бүлегенә укырга керә. Шуннан соң аны Казан дәүләт университетына, профессор А.Е.Арбузовка аспирантурага чакырып алалар. 1928 нче елда Гыйлем Камай Германиягә немец химикларының эшен өйрәнергә бара. Аннан үзенең киләчәк фәнни юнәлешен билгеләгән галим булып кайта.

Словарь: шәкерт - ученик, последователь; дәвам иттерүчеләрнең берсе - один из продолжателей его дела; аерым урын алып тора - занимает особое место; галим - ученый; фәнни юнәлеш - научное направление.

Найдите в прочитанном тексте предложения, в которых говорится: о месте рождения Г.Камая, об учебных заведениях, в которых он учился; о его заграничных командировках.

ТАТАРСТАН ТАРИХЫННАН

Мең еллар элек Идел белән Кама кушылган җирдә болгар кабиләләре яшәгән. X гасырда болгар кабиләләре дәүләт булып оешкан. Бөек Болгар дәүләте Европаның көнчыгышында беренче зур дәүләт булган. 922 нче елда болгарлар ислам динен кабул иткәннәр. Бу вакыйга Болгар дәүләтенең үсе?шенә зур йогынты ясаган. Болгар иле ислам илләре белән тыгыз бәйләнешләр урнаштырган. Болгарлар башка дәүләтләр белән сәүдә иткәннәр, акча сукканнар, төрле кораллар, савыт-саба ясаганнар. Болгарларның үз язулары булган, фән, мәдәният, мәгариф үсеш алган.

1236 нчы елда монгол явы Болгар Дәүләтен басып ала. Болгар дәүләте җимерелә һәм Алтын Урдага кертелә. Алтын Урда таркалганнан соң, XV гасырда яңа дәүләт ? Казан хан?лыгы төзелә. Биредә яшәүчеләрне Казан татарлары дип йөртә башлыйлар. Казан ханлыгы Бөек Болгарның дәвамы була. Казан ханлыгы кешеләре игенчелек һәм тукучылык белән шөгыльләнгәннәр, матур биналар, мәчетләр, мәктәп-мәдрәсәләр төзегәннәр. Казан ш&#1 241;һәрендә гыйлем йортлары күп булган һәм аларда укырга-язарга, матур итеп китап күчерергә өйрәткәннәр. Илдә ханнан кала икенче кеше сәед булган. Сәедләр мәдрәсәләр тотканнар, мәгърифәт таратканнар.

XVIII гасырда Казан шәһәре Казан губернасы үзәгенә әверелгән. Казан губернасы хуҗалык үсеше ягыннан Россиядә алдынгы урында торган. Икътисади тормышның нигезен авыл хуҗалыгы тәшкил иткән. Казанда зур остаханәләр, завод-фабрикалар барлыкка килгән. Шәһәр тиз үсеш алган.

Бу чорда Казан Россиянең иң эре сәүдә үзәкләреннән саналган. Анда телефон үткәрелгән, шәһәрнең үзәк урамнарында трамвай йөри башлаган, тимер юл челтәре киңәйгән.

1920 нче елда Татарстан автономияле республикасы төзелә. 1921 нче елда татар теле рәсми рәвештә беренче тапкыр дәүләт теле дип игълан ителә. Сугыштан соңгы елларда Татарстанда югары сыйфатлы товарлар җитештерелә башлый. 1950 нче елда "Татнефть" берләшмәсе төзелә һәм республикабызның икътисадында яңа тармак ? нефть сәнәгате барлыкка килә. 1956 нчы елда Татарстан нефть чыгару буенча СССРда беренче урынга чыга.

1990 нчы елда Татарстан Республикасының дәүләт суве?ренлыгы турында Декларация кабул ителгәннән соң, Татар?станның Дәүләт Советы төзелде, беренче Президенты сайланды, Дәүләт символлары булдырылды.

Бүгенге көндә Татарстан башка республикалар, чит илләр белән турыдан туры килешүләр төзи, тыгыз һәм ышанычлы мөнәсәбәтләр урнаштыра, башка республикаларда, өлкәләрдә һәм чит илләрдә вәкиллекләрен ача.

Хезмәт тәрбиясенең әһәмияте турында халык педагогикасы

Хезмәт тәрбиясе - кешедә хезмәткә дөрес караш тәрбияләү, теләп эшләү, эшли белү күнекмәләре формалаштыру буенча максатка юнәлдерлгән эшчәнлек ул.

Яшьләрдә хезмәтне ярату, үз итү сыйфатлары тәрбияләү, профессиональ осталык, хезмәт күнекмәләре һәм булдыклылык формалаштыру хезмәт тәрбиясенең максатын билгели. Хезмәтне ярату һәм хезмәт кешесенә хөрмәт - халык тәрбия системасының бик мөһим кануны. Балаларга андый таләп кече яшьтән үк төшендерелә. Уеннарда хезмәт элеменетлары чагыла. Балалар үзләре уенчыклар ясыйлар, аларны төзәтәләр, уен урынын җыештыралар. Халык педагогикасында уенның хезмәт белән үрелеп баруы, чиратлаштырылуы һәрвакыт мактала. Уенчыкларны ясау һәм сайлап алу балаларның хезмәт белән кызыксынуларын да арттыра. Кече яшьтәге балалар өчен уенчыклардан көнкүреш кирәк-яракларына өстенлек бирелә.Алга таба балалар, өлкәннәр ярдәмендә, уенчык хезмәт кораллары да ясый башлыйлар. Үсә төшкәч,уенчык кораллардан мөмкинлекләрен исәпкә алып эшләнгән хезмәт коралларына күчәләр: балалар өчен чиләкләр, көянтә, көрәк, тырма, сәнәк, балта, су сипкеч һ.б.

Кече яшьтән үк сабыйны хезмәткә тарту хезмәт тәрбиясендә уңышка ирешүнең төп шарты санала. Баланың ата-анага булышуында халык матди якны гына күз алдында тотмый, бәлки аның педагагик әһәмиятен алгы планга куя. Халыкта гасырлар буена тупланган хезмәт традицияләре, гореф-гадәтләр кадерләп сакланган. Әйтик, булачак киленнең хезмәткә карашы, эшли белүе һәрвакыт игътибар үзәгендә булган. Шуңа күрә аңа ипи салу, су алып кайту, йон эрләү, бәйләү кебек эшләрне йөкләп, аларны башкару сыйфаты буенча җитезлеген, эшкә сәләтен бәяләгәннәр.

Сабый, туу белән, хезмәт шартларына эләгә. Яшүсмер инде хуҗалыктагы барлык төр эшләрдә катнаша. Шундый шартларда үскән бала, хезмәттән читләшеп, юк-барга вакыт үткәрү белән килешә алмый. Хезмәткә мондый мөнәсәбәт гаиләдәге хезмәт шартлары, халык арасындагы хезмәт традицияләре тәэсирендә формалаша. Балада әнә шундый хис-тойгылар тудыру - хезмәт тәрбиясенең хезмәткә психологик хәзерләү кебек бик әһәмиятле бурычын хәл итә дигән сүз ул.

Шулай итеп, яшьләрне тормышка әзерләүдә, әдәпле һәм әхлаклы камил кеше итеп тәрбияләүдә хезмәтнең әһәмияте бик зур.

7.1. Основная литература:

1. Харисов Ф.Ф. Татар теле: чит телле аудиториядә. 2 кисәктә. / Ф.Ф.Харисов, Г.Ф.Харисова, С.Х.Айдарова. - Казан: Мәгариф, 2009. 1 нче кисәк. - 231 б. (300 экз.)

2. Харисов Ф.Ф. Татар теле: чит телле аудиториядә. 2 кисәктә. / Ф.Ф.Харисов, Г.Ф.Харисова, С.Х.Айдарова. - Казан: Мәгариф, 2009. 2 нче кисәк. - 153 б. (300 экз)

3. Шәкүрова М.М. Татар телен укыту методикасы: теория һәм практика / М.М.Шәкүрова, А.Ф.Йосыпов. - Казан, 2009. - 165 б. (40 экз.)

7.2. Дополнительная литература:

1. Сафиуллина Ф.С. Татарский язык на каждый день. Самоучитель / Ф.С.Сафиуллина. - Казань: Хәтер, 2001. - 352 с. (50 экз.)

2. Сафиуллина Ф.С., Шарафиева Г.Р. Учат таблицы и схемы : Табл. и схемы по татарскому языку для работы с русскоязычными учащимися / Ф. С. Сафиуллина, Г. Р. Шарафиева. - Казань: Магариф, 1998. - 94,[2] с.

3. Сафиуллина Ф.С., Фатхуллова К.С., Федорова Э.Н. Телдән сөйләмгә өйрәтү/ Ф.С.Сафиуллина, К.С.Фатхуллова, Э.Н.Федорова. - Казан: Мәгариф, 2005. - 78 б. (70 экз.)

4.Мифтахова Н.Ш. Химическая терминология в татарском языке. - Казань, 2004. - 236 с.

7.3. Интернет-ресурсы:

Портал Правительства РТ - www.prav.tatar.ru.

Сайт татарской прессы - www.matbugat.ru

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

Сайт электронной библиотечной системы ТАТКНИГАФОНД.RU - http://www.tatknigfund.ru

Филология и лингвистика - htpp://www.filologia.su/sociolingvistika

Электронные словари - www.slovari.ru

8. Материально-техническое обеспечение дисциплины(модуля)

Освоение дисциплины "Татарский язык" предполагает использование следующего материально-технического обеспечения:

Мультимедийная аудитория, вместимостью более 60 человек. Мультимедийная аудитория состоит из интегрированных инженерных систем с единой системой управления, оснащенная современными средствами воспроизведения и визуализации любой видео и аудио информации, получения и передачи электронных документов. Типовая комплектация мультимедийной аудитории состоит из: мультимедийного проектора, автоматизированного проекционного экрана, акустической системы, а также интерактивной трибуны преподавателя, включающей тач-скрин монитор с диагональю не менее 22 дюймов, персональный компьютер (с техническими характеристиками не ниже Intel Core i3-2100, DDR3 4096Mb, 500Gb), конференц-микрофон, беспроводной микрофон, блок управления оборудованием, интерфейсы подключения: USB,audio, HDMI. Интерактивная трибуна преподавателя является ключевым элементом управления, объединяющим все устройства в единую систему, и служит полноценным рабочим местом преподавателя. Преподаватель имеет возможность легко управлять всей системой, не отходя от трибуны, что позволяет проводить лекции, практические занятия, презентации, вебинары, конференции и другие виды аудиторной нагрузки обучающихся в удобной и доступной для них форме с применением современных интерактивных средств обучения, в том числе с использованием в процессе обучения всех корпоративных ресурсов. Мультимедийная аудитория также оснащена широкополосным доступом в сеть интернет. Компьютерное оборудованием имеет соответствующее лицензионное программное обеспечение.

Компьютерный класс, представляющий собой рабочее место преподавателя и не менее 15 рабочих мест студентов, включающих компьютерный стол, стул, персональный компьютер, лицензионное программное обеспечение. Каждый компьютер имеет широкополосный доступ в сеть Интернет. Все компьютеры подключены к корпоративной компьютерной сети КФУ и находятся в едином домене.

Учебно-методическая литература для данной дисциплины имеется в наличии в электронно-библиотечной системе " БиблиоРоссика", доступ к которой предоставлен студентам. В ЭБС " БиблиоРоссика " представлены коллекции актуальной научной и учебной литературы по гуманитарным наукам, включающие в себя публикации ведущих российских издательств гуманитарной литературы, издания на английском языке ведущих американских и европейских издательств, а также редкие и малотиражные издания российских региональных вузов. ЭБС "БиблиоРоссика" обеспечивает широкий законный доступ к необходимым для образовательного процесса изданиям с использованием инновационных технологий и соответствует всем требованиям федеральных государственных образовательных стандартов высшего профессионального образования (ФГОС ВПО) нового поколения.

Учебно-методическая литература для данной дисциплины имеется в наличии в электронно-библиотечной системе "ZNANIUM.COM", доступ к которой предоставлен студентам. ЭБС "ZNANIUM.COM" содержит произведения крупнейших российских учёных, руководителей государственных органов, преподавателей ведущих вузов страны, высококвалифицированных специалистов в различных сферах бизнеса. Фонд библиотеки сформирован с учетом всех изменений образовательных стандартов и включает учебники, учебные пособия, УМК, монографии, авторефераты, диссертации, энциклопедии, словари и справочники, законодательно-нормативные документы, специальные периодические издания и издания, выпускаемые издательствами вузов. В настоящее время ЭБС ZNANIUM.COM соответствует всем требованиям федеральных государственных образовательных стандартов высшего профессионального образования (ФГОС ВПО) нового поколения.

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

Технические средства, необходимые для проведения занятий: компьютер, средства телекоммуникации (электронная почта, выход в Интернет), сканер, принтер, ноутбук, телевизор, магнитофон.

Программа составлена в соответствии с требованиями ФГОС ВПО и учебным планом по направлению 050700.62 "Специальное (дефектологическое) образование" и профилю подготовки Логопедия .

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ

Автор(ы):
Гайнутдинова Г.Р. ____________________
"__" _________ 201 __ г.

Рецензент(ы):
Айдарова С.Х. ____________________
"__" _________ 201 __ г.

ЭЛЕКТРОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ СИСТЕМА КФУ